

Vergaderjaar 2021–2022

29 683

Dierziektebeleid

28 807

Vogelpest (Aviaire influenza)

Nr. 258

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 23 februari 2022

Met deze brief geef ik u een stand van zaken over de vogelgriepsituatie in Nederland. Daarbij ga ik ook in op het laatste verslag van de deskundigengroep dierziekten, het einde van de 16-wekentermijn en, mede namens mijn collega van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), op de gewijzigde motie van het lid Wassenberg (PvdD) over het testen van dode wilde dieren op vogelgriep (Kamerstuk 25 295, nr. 1769). Tot slot licht ik in deze brief een aantal aanvullende bioveiligheidsmaatregelen op pluimveebedrijven toe.

Situatie Europa

De situatie in Europa is nog steeds ernstig. Veel landen kampen nog steeds met uitbraken van hoog pathogene vogelgriep (HPAI). Vooral Frankrijk (86) is zwaar getroffen. Daarnaast zijn ook in de volgende landen de afgelopen vier weken besmettingen gevonden: Bulgarije (2); Tsjechië (3); Denemarken (1); Duitsland (7); Hongarije (1); Italië (4); Polen (10), Portugal (4) Roemenië (1); Noord Ierland (1) en Spanje (11).

Situatie Nederland

Ook in Nederland is de situatie niet rustig. Na de uitbraak in Ede waarover ik u informeerde in mijn brief van 25 januari jl. (Kamerstuk 28 807, nr. 245) zijn er tien besmettingen bijgekomen; op een vleeseendenbedrijf in Biddinghuizen; een opfoklegbedrijf in Vuren; een bedrijf met vleeskuikengrootouderdieren in Zeewolde; twee eendenbedrijven en een kleinschalig legbedrijf in Hierden; een legpluimveebedrijf in Eefde; een legpluimveebedrijf in Woltersum en een bedrijf met leghennen in Putten. Het totaal aantal besmettingen sinds oktober vorig jaar, waarvoor een beper-

kingszone werd ingesteld, komt daarmee op 28¹. Ik maak me zorgen om de grote aantallen besmettingen bij pluimveebedrijven. Ik heb daarom de deskundigen om een analyse gevraagd en ik tref in overleg met de sector een aantal aanvullende maatregelen om besmettingen te voorkomen.

Deskundigenverslag

Op 26 januari jl. is de deskundigengroep dierziekten bijeengewees. In de bijlage bij deze brief vindt u het verslag van dit overleg². De deskundigen schatten de kans op verspreiding tussen pluimveebedrijven in als matig en de kans op insleep van vogelgriepvirus vanuit wilde vogels op een bedrijf als hoog. De deskundigen benadrukken dat de aandacht voor bioveiligheid bijzonder belangrijk is en dat de bestaande hygiënemaatregelen, zoals verplicht douchen bij het in- en uitgaan van de stal en het beperken van het aantal bezoekers in de stal, worden nageleefd.

Aanvullende maatregelen

Ik heb onder andere naar aanleiding van dit advies en in overleg met de sector besloten een aantal aanvullende maatregelen te nemen. Het is daarbij goed te beseffen dat er door de pluimveehouders en andere betrokkenen al veel gedaan wordt ter preventie van vogelgriep. Ik verwacht niet dat met deze extra maatregelen besmettingen volledig worden voorkomen. Niettemin moeten we maximaal proberen om besmettingen te voorkomen en daar waar nog verbeteringen in de bioveiligheid kunnen worden gerealiseerd, moet dat gedaan worden. De Faculteit Diergeneeskunde doet al onderzoek naar mogelijke manieren van insleep op geruimde bedrijven. Een samenvatting van de resultaten vindt u als bijlage bij deze brief³. Dit geeft aanleiding om nog eens kritisch te kijken naar bioveiligheid op bedrijven.

Hygiënecheck voor geruimde bedrijven

Ik ben voornemens om een verplichte hygiënecheck voor besmette en geruimde bedrijven in te stellen en zal uw Kamer op korte termijn informeren over de concrete uitwerking hiervan. Het doel van deze hygiënecheck is dat eventuele belangrijke tekortkomingen in de bioveiligheid eerst verholpen worden voordat houders nieuwe dieren in de stal mogen plaatsen. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) zal hierop toezien. Deze hygiënecheck komt naast de reeds bestaande verplichte reinigings- en ontsmettingsrondes die een besmet bedrijf moet hebben uitgevoerd voordat er nieuwe dieren in de stal kunnen worden geplaatst.

Bedrijfsspecifiek bioveiligheidsplan

Om te voorkomen dat bedrijven besmet raken zoek ik, samen met de sector en dierenartsen, naar een manier om de bioveiligheid op alle bedrijven te optimaliseren. In lijn met de aanbeveling in het expertrapport «Zoönosen in het vizier», om een bioveiligheidscheck op bedrijven in te voeren, gaan we, als pilot, op een aantal bedrijven de bioveiligheid op het bedrijf door onafhankelijke externe deskundigen in kaart laten brengen. Daarvoor zal als basis gebruikgemaakt worden van de hygiënescan, die de sector reeds ontwikkeld heeft, aangevuld met specifieke punten voor vogelgriep die uit het onderzoek van de Faculteit Diergeneeskunde naar voren komen. Uit de scan volgen bedrijfsspecifieke aanbevelingen die een

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vogelgriep/besmettingen-vogelgriep-bij-bedrijven>

² Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

³ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

pluimveehouder kunnen helpen de bioveiligheid te verbeteren. Daarnaast zal aan deze houders worden gevraagd alle bioveiligheidsmaatregelen vast te leggen in een bioveiligheidsplan. In dit plan wordt beschreven welke maatregelen bezoekers en personeel van het bedrijf bij het betreden van het erf of de stallen en het verlaten van het bedrijf in acht moeten nemen en welke bioveiligheidsvoorzieningen op een bedrijf aanwezig zijn. Ook zal in een planning worden beschreven hoe en wanneer de eventuele tekortkomingen die uit de onafhankelijke hygiënescan blijken, worden opgelost. Op basis van de ervaringen en de kennis die in deze pilot worden opgedaan zal nog dit jaar bekeken worden hoe een systeem voor een verplicht bedrijfsspecifiek bioveiligheidsplan in de hele sector ingevoerd kan gaan worden.

Vaccinatie

Vaccinatie tegen aviaire influenza is een instrument om de continue vogelgriepdreiging op de langere termijn het hoofd te bieden. In overleg met verschillende onderzoekers wordt op dit moment een vaccinproef onder gecontroleerde omstandigheden in een laboratorium voorbereid. Deze proef wordt uitgevoerd als de toestemming van de Centrale Commissie Dierproeven is afgegeven. Dit proces vergt enige tijd en ik verwacht de eerste resultaten op zijn vroegst deze zomer. Daarnaast ben ik nu met een aantal betrokkenen uit de pluimveesector een traject aan het verkennen om een vaccin te onderzoeken onder veldomstandigheden. Dit traject voor een mogelijke veldproef vloeit voort uit de roadmap vogelgriep en past in het stappenplan dat de sector en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) hebben opgesteld. Samen met Frankrijk bekijken we daarnaast nog andere opties voor een proef met vaccinatie tegen HPAI.

Ik vind vaccinatie als extra maatregel om de dreiging het hoofd te bieden zeer belangrijk. Ik pleit er daarom, samen met mijn Franse collega, in de Europese Unie voor om de mogelijkheden van vaccinatie in de Europese Unie te verkennen en te bevorderen. De Europese Commissie (EC) staat daar open voor. De EC onderzoekt welke aanpassingen en vereenvoudigingen in regelgeving mogelijk zijn ter bevordering van vaccinatie op het moment dat er een vaccin beschikbaar is en heeft de European Food Safety Authority (EFSA) verzocht een inventarisatie van werkzame en beschikbare vaccins tegen HPAI uit te voeren. Naar verwachting verschijnt hun rapport begin volgend jaar.

Belangrijke punten die we in de EU adresseren zijn de effectiviteit van preventieve vaccinatie om de dreiging het hoofd te bieden en het voorkomen van handelsbelemmeringen tussen lidstaten en met derde landen.

Ik blijf me zowel nationaal als internationaal waar mogelijk inzetten voor een goede acceptatie van producten van gevaccineerde dieren. Daarbij zal ik blijven uitdragen dat producten van gevaccineerde dieren net zo veilig zijn als van niet-gevaccineerde dieren.

De 16-wekentermijn voor vrije-uitloop

Op 16 februari jl. duurde de ophokplicht 16 weken. Dit heeft consequenties voor de leghennen die volgens het vrije-uitloopconcept worden gehouden. In verordening (EU) 589/2008 is vastgelegd dat als derogatie, de eerste 16 weken dat een ophokplicht duurt, de eieren nog steeds als vrije-uitloopei gestempeld en verhandeld mogen worden. Na 16 weken moeten de eieren afgewaardeerd worden tot scharrelei. Het is niet te verwachten dat de vogelgriepdreiging binnen enkele weken zal afnemen.

Dat betekent dat vanaf 17 februari vrije-uitloopeieren afgewaardeerd moeten worden naar scharreleieren. Gelukkig heeft de sector ook dit jaar de retail voor een groot deel bereid gevonden de inkoopprijs voor vrije-uitloopeieren te blijven betalen om zo deze sector te ondersteunen. Ik vind dat een mooi initiatief dat betrokkenheid van de hele keten uitstraalt.

Er zijn signalen dat ook andere lidstaten van de Europese Unie aanlopen tegen de gevolgen van aanhoudende ophokplicht en de financiële gevolgen daarvan voor de vrije-uitloopsector. Met collega's uit elf andere lidstaten heb ik een AOB-punt aangevraagd voor de komende Landbouwwraad van 21 februari a.s. waarbij de Europese Commissie gevraagd wordt om een oplossing te vinden voor deze situatie voor zowel de korte als lange termijn. Over de uitkomst van de discussie hierover in de komende Landbouwwraad wordt u geïnformeerd via het verslag van de Raad.

Met collega's uit elf andere lidstaten heb ik een AOB punt aangevraagd voor de landbouwwraad van 21 februari jl. waarbij de Europese Commissie gevraagd is om een oplossing te vinden voor deze situatie voor zowel de korte als lange termijn.

Ik heb – gezien de uitzonderlijke vogelgriepsituatie dit jaar en de noodzaak om alle bioveiligheidsmaatregelen zo lang als nodig te handhaven – gepleit voor het niet laten gelden van de 16-wekentermijn voor de vrije uitloopsector totdat een risicoanalyse laat zien dat de ophokplicht kan worden ingetrokken. Tegelijkertijd moeten we als lidstaten met de Europese Commissie werken aan een structurele oplossing voor de langere termijn. De Eurocommissaris erkent de problematiek en heeft in de Raad begrip geuit voor het verzoek, maar gaf tevens aan dat een oplossing op korte termijn niet te verwachten is. Hij wil gezamenlijk werken aan een structurele oplossing, maar dit vergt meer tijd. Ik betreur het zeer dat de Europese Commissie geen mogelijkheden ziet voor een oplossing op korte termijn. Dit raakt de vrije uitloopsector hard. Bij de herziening van de handelsnormen dit jaar zal Nederland maximaal inzetten op een structurele oplossing voor de lange termijn.

Monitoring zoönotische aspecten

In het debat van 26 januari jongleden heeft het lid Van Esch (PvdD) de uitbraak van vogelgriep onder wilde vogels en incidentele besmetting van zoogdieren onder de aandacht gebracht en opgemerkt dat er door de Minister van LNV geen onderzoek wordt gedaan naar alle gestorven dieren. De Minister van VWS heeft daarop aangegeven dit nadrukkelijk onder mijn aandacht te brengen en dit is inmiddels gebeurd. Tevens heeft uw Kamer per brief van 1 februari jl. mij verzocht u te informeren over de uitvoering van de gewijzigde motie van het lid Wassenberg (Kamerstuk 25 295, nr. 1727), die de regering verzoekt te borgen dat dode dieren die in de natuur worden gevonden en waarbij een vermoeden bestaat dat er sprake is van vogelgriep, zo veel mogelijk worden onderzocht. Wij onderkennen het belang van monitoring van (zoog)dieren die besmet zijn met HPAI om zicht te houden op verspreiding van het virus en veranderingen in de karakteristieken ervan. Bij de NVWA en bij Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) komen meldingen binnen van vondsten van dode vlees- of aasetende zoogdieren, zoals vossen en marterachtigen. Dit soort zoogdieren, waarvan wordt vermoed dat die zijn besmet met HPAI, worden vervolgens verzonden aan en onderzocht door Wageningen Bioveterinary Research (WBVR). Wanneer een infectie met vogelgriepvirus wordt gevonden, wordt het virus door het RIVM en het Erasmus MC beoordeeld op zoönotische karakteristieken.

In Nederland is sinds 1 oktober 2021 aviaire influenza virus type H5N1 aangetoond in vijf vossen, een marter, een otter en twee bunzingen. Genetische analyse van vogelgriepvirus in vier vossen, een otter en een bunzing in Nederland sinds 1 oktober 2021 heeft aangetoond dat het virus wel een mutatie in één van de polymerase-eiwitten bevat die belangrijk is voor infectie van zoogdieren. Maar voor efficiënte transmissie tussen zoogdieren of mensen zijn meer genetische aanpassingen nodig. Overdracht van zoogdier (bijvoorbeeld hond) naar mensen is nog nooit vastgesteld. De zoönotische risico's van de nu circulerende HPAI-virussen wordt door het RIVM laag ingeschat. Met het oog op de actuele uitbraak organiseert het RIVM in maart een Deskundigenberaad-Zoönosen met als onderwerp vogelgriep, om na te gaan wat in de huidige omstandigheden de risico's voor de volksgezondheid zijn en welke maatregelen ingezet zouden kunnen worden om eventuele risico's te couperen. Te zijner tijd ontvangt u het advies met onze reactie.

Daarnaast worden, zoals ik in mijn brief van 25 januari jl. (Kamerstuk 28 807, nr. 245) heb aangegeven, vondsten van wilde vogels risicogebaaseerd onderzocht. Dat houdt in dat als een kadaver van een nieuwe, nog niet eerder onderzochte vogelsoort wordt gevonden, deze onderzocht wordt op AI-virus. Dat geldt ook als er kadavers van vogels worden gevonden in een nieuw gebied waar nog niet eerder met AI besmette wilde vogels zijn gevonden. Wanneer veel dode vogels bij elkaar worden gevonden wordt een steekproef onderzocht. Op deze wijze houden wij zowel zicht op het virus en de veranderingen in de karakteristieken ervan, als welke vogelsoorten gevoelig zijn en waar in Nederland dode vogels worden gevonden met HPAI, zodat eventueel nog extra waarschuwingen of maatregelen kunnen worden genomen als daarvoor een noodzaak is. Hiermee geef ik uitvoering aan de hierboven genoemde motie Wassenberg.

Dode wilde vogels met vogelgriep

Er zijn dit jaar, net als vorig jaar, ook veel wilde vogels het slachtoffer geworden van vogelgriep. Ik zie dat dit een grote belasting oplevert voor onder andere dierenhulporganisaties. Ik waardeer hun inzet heel erg.

Op veel plaatsen blijkt het een uitdaging om het opruimen van dode vogels goed te stroomlijnen. Ik heb daar oog voor maar zie tegelijkertijd dat het een ingewikkeld vraagstuk is met veel betrokkenen. Om dit proces en de rol van betrokkenen te verduidelijken, heb ik in overleg met experts, en met een aantal gemeenten en de provincie en Veiligheidsregio Friesland een handreiking opgesteld over hoe en door wie het opruimen van dode vogels kan plaatsvinden. De Veiligheidsregio Friesland coördineert sinds vorig jaar het opruimen van dode wilde vogels in Friesland en vervult daarmee een belangrijke rol. U vindt de handreiking op de website van de NVWA⁴. Daarnaast ga ik met deze betrokken partijen, waaronder ook dierenhulporganisaties, op korte termijn in overleg om te kijken of en wat er nog meer nodig is ten aanzien van het opruimen van dode vogels en de zorg voor zieke vogels door vogelgriep.

Lange termijn

Zoals ik ook in mijn brief van 25 januari jl. heb aangegeven, lijkt het er op dat vogelgriep nu een structureel probleem is geworden, dat jaarrond in Nederland voorkomt. Daarmee vormt de ziekte een permanente bedreiging voor de pluimveehouderij, voor houders van kleine aantallen

⁴ handreiking voor het opruimen van dode wilde vogels en de omgang met levende zieke vogels
| Voorschrift | NVWA

vogels en voor wilde vogels en zoogdieren. Dit vraagt om oplossingen op de langere termijn, en om een nieuwe visie hoe we met de pluimveehouderij en vogelgrieppreventie en -bestrijding om moeten en willen gaan. Ik heb de sector gevraagd hier mee aan de slag te gaan. Ik ga hierover tevens met andere partijen, ook in Europa, het gesprek aan, ook in het kader van de integrale gebiedsgerichte aanpak met betrekking tot stikstof, water en klimaat en de uitwerking van de aanbevelingen in het rapport «Zoönosen in het Vizier».

Afrikaanse varkenspest

Afrikaanse varkenspest (AVP) is sinds 2014 bezig aan een opmars in de Europese Unie. Duitsland werd in het najaar van 2020 getroffen, en heeft sindsdien vele honderden besmette wilde zwijnen gemeld en drie uitbraken bij varkenshouderijen. In Italië werden besmette zwijnen gevonden sinds januari dit jaar. Ik heb de deskundigengroep dierziekten gevraagd om opnieuw een risicobeoordeling te doen voor de besmetting van varkens of wilde zwijnen in Nederland. De kans dat AVP wordt binnengebracht door migrerende besmette wilde zwijnen wordt zeer klein geacht. De deskundigen achten de kans dat het virus via menselijk handelen Nederland binnenkomt voor het komend jaar klein tot medium, voor de komende vijf jaar medium tot hoog.

Daarnaast heb ik ook gevraagd hoe de deskundigen de effectiviteit van het terugdringen van het aantal wilde zwijnen zien ter preventie van introductie van AVP. De deskundigen geven aan dat regulier beheer van de wilde zwijnenpopulaties matig helpt om de kans op introductie te verkleinen. Voorkomen dat het huidige verspreidingsgebied verder uitbreidt is vanuit risico van introductie van AVP van groter belang dan verlaging van de dichtheid in bestaand leefgebied. Het verslag van de deskundigengroep stuur ik als bijlage bij deze brief mee en wordt op de website van de deskundigengroep gepubliceerd⁵.

Ik heb geregeld overleg met diverse belanghebbenden om te bezien of er aanvullende maatregelen kunnen worden geïmplementeerd die de kans op insleep verder verkleinen. De aanbevelingen uit de Roadmap Preventie AVP worden momenteel uitgewerkt. De Producentenorganisatie Varkenshouderij (POV) heeft een hygiënescan voor varkensbedrijven ontwikkeld. Met de provincies zit ik regelmatig in de werkgroep om tafel om de resultaten wat betreft het beheer van wilde zwijnen te delen. De provincies hebben in het kader van de uitvoering van de Roadmap plannen opgesteld voor een gebiedsgerichte aanpak voor het beheer van wilde zwijnen.

Audit Wageningen Bioveterinary Research

Tijdens het algemeen overleg over dieren in de veehouderij van 29 oktober 2020 (Kamerstuk 28 286 en 28 973, nr. 1136) heeft mijn ambtsvoorganger toegezegd uw Kamer te informeren over uitkomsten van de onafhankelijke audit van het laboratorium Wageningen Bioveterinary Research (WBVR). Deze audit is uitgevoerd naar aanleiding van de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) op 7 januari 2020 over mond- en klauwzeer in Kootwijkerbroek. In de brief aan uw Kamer van 7 januari 2020 (Kamerstuk 27 622, nr. 148) is aangegeven dat het laboratorium WBVR geaccrediteerd is en continu werkt aan het verbeteren van de werkprocessen en methoden, maar dat het belangrijk was hun werkwijze nogmaals onafhankelijk in een audit te

⁵ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

beoordelen. Het auditteam heeft inmiddels de audit uitgevoerd en een rapport opgesteld. Dat vindt u als bijlage bij deze brief⁶.

Het auditteam heeft in de gesprekken met auditees en in observaties vastgesteld dat medewerkers zich zeer bewust zijn van het risico op verwisseling van monsters of uitslagen en als beheersing controlemaatregelen hebben ingebouwd die dit risico verkleinen. Het auditteam heeft gedurende de auditprocedure geen situaties geobserveerd waarin aantoonbaar verwisseling van materialen heeft plaatsgevonden of controle maatregelen hierop in kritische processtappen werden overgeslagen. Wel heeft het team geconstateerd dat de systematiek van risicomanagement nog onvoldoende expliciet is ingebouwd in het kwaliteitsmanagementsysteem. Aan de aanbeveling die dit laatste punt betreft zal WBVR de komende maanden opvolging geven.

VGO-III onderzoek

Hierbij informeer ik uw Kamer over de toezegging uit het debat over de Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2022 (d.d. 2 december 2021 (Handelingen II 2021/22, nr. 30, item 10)) om met de provincies in overleg te treden waar nog geen moratorium voor geitenhouderijen van kracht is. Ik heb de gedeputeerde staten van de provincies Friesland, Groningen, Zeeland en Drenthe geïnformeerd over de voortgang en resultaten van het onderzoeksprogramma Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (VGO) III.

Tevens heb de gedeputeerde staten gevraagd om de invoering van een moratorium voor de uitbreiding en/of nieuwvestiging van de geitenhouderij in overweging te nemen en hun de mogelijkheid geboden om verder in gesprek te gaan over deze thematiek.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
H. Staghouwer

⁶ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl